

Lietuvos Raudonasis Kryžius
Konstitucijos pr. 7A, III aukštas, 09311 Vilnius
El. p. info@redcross.lt

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai
Šventaragio g. 2, LT-01510 Vilnius
El. p. bendrasisd@vrm.lt

Pastabos

***Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 5, 125, 126, 140⁸, 140¹³ ir 140¹⁴ straipsnių pakeitimo įstatymo projekto
(Reg. Data 2023-07-05, Reg. Nr. 23-10696)***

2023 m. liepos 20 d.

Lietuvos Raudonasis Kryžius – organizacija, dirbanti žmogaus teisių apsaugos srityje – susipažino su Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos parengtu Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 (toliau – Įstatymas) 5, 125, 126, 140⁸, 140¹³ ir 140¹⁴ straipsnių pakeitimo įstatymo projektu Nr. 23-10696¹ (toliau – Projektas). Lietuvos Raudonasis Kryžius sveikina iniciatyvą įgyvendinti 2023 m. birželio 7 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą Nr. KT53-A-N6/2023 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (toliau – Nutarimas). Vis dėlto manome, kad siūlomi Įstatymo pakeitimai nepašalina visų Nutarime minimų problemų. Atsižvelgus į tai, teikiame pastabas dėl siūlomų pakeitimų.

Dėl laikino apgyvendinimo prilyginimo sulaikymui

Nutarime yra konstatuota, kad prieglobsčio prašytojo laikinas apgyvendinamas nesuteikiant teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje yra viena griežčiausių ir labiausiai asmens laisvę varžančių priemonių, galinčių būti prilyginamų sulaikymui (žr., pvz., Nutarimo 27.1, 27.3, 27.5 p.). Nepaisant to, Projekte ši priemonė ir toliau nelaikoma sulaikymu, kas, be kita ko, sąlygoja netaikymą sulaikytiems prieglobsčio prašytojams numatytų garantijų, nustatytų 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (nauja redakcija) (toliau – Direktyva 2013/33). Pažymime, kad Direktyvos 2013/33 8 straipsnio 3 dalies c) punktas leidžia sulaikyti prieglobsčio prašytoją, siekiant procedūros metu priimti sprendimą dėl jo teisės atvykti į teritoriją, kas iš esmės atitinka situaciją, reglamentuojamą Įstatymo 5 ir 140⁸ straipsniuose. Tokiu būdu, Direktyva 2013/33 neužkerta kelio valstybei tokioje situacijoje apriboti prieglobsčio prašytojo judėjimo laisvę, tačiau reikalauja, kad atitinkamas sulaikymo pagrindas būtų nustatytas nacionalinėje teisėje. Įstatymo 113 straipsnio 4

¹ Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 5, 125, 126, 140⁸, 140¹³ ir 140¹⁴ straipsnių pakeitimo įstatymo projektas: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/cd07d4a21afb11ee9f8efaacc26fd687>

dalyje, kuri reglamentuoja prieglobsčio prašytojų sulaikymo pagrindus, minėtas sulaikymo pagrindas nėra minimas. Siekiant suderinti nacionalinį reglamentavimą su Direktyvos 2013/33 nuostatomis, siūlome įvertinti galimybę tinkamai reglamentuoti sulaikymą siekiant procedūros metu priimti sprendimą dėl prieglobsčio prašytojo teisės atvykti į teritoriją, papildant Įstatymo 113 straipsnio 4 dalį.

Papildomai pažymime, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, prilygindamas prieglobsčio prašytojo laikiną apgyvendinimą nesuteikiant teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje sulaikymui, nuosekliai akcentuoja ne tik šios priemonės pobūdį, bet ir trukmę (iki 6 mėnesių). Projektu siūloma nustatyti, kad minėta priemonė, kai taikoma remiantis Įstatymo 5 straipsniu, negali trukti ilgiau kaip 28 dienas, tačiau ta pati priemonė, kai taikoma remiantis 140⁸ straipsniu, gali trukti iki 6 mėnesių. Atsižvelgus į tai, laikomės pozicijos, kad, remiantis Nutarimu, bent jau 140⁸ straipsnyje nustatyta asmens laisvę suvaržanti priemonė laikytina „sulaikymu“.

Dėl individualaus įvertinimo

Nutarime yra nuosekliai pabrėžiama pareiga institucijoms, sprendžiančioms dėl asmens laisvės ribojimo pobūdžio, įvertinti individualią kiekvieno asmens padėtį ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones (žr., pvz., Nutarimo 27.5, 35, 35.1, 35.2 p.). Laikomės pozicijos, kad tai yra kone reikšmingiausia Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pastaba, taikytina Projektu keičiamam teisiniam reglamentavimui. Vis dėlto, įvertinus Projektu siūlomus 5 ir 140⁸ straipsnių pakeitimus, konstatuotina, kad į šią pastabą nebuvo tinkamai atsižvelgta.

Asmens laisvės ribojimo būtinumo ir proporcingumo individualus įvertinimas iš esmės reiškia, kad kiekvienu atveju turi būti nustatytos individualios aplinkybės, pagrindžiančios poreikį riboti asmens laisvę. Projekte nenumatyta tokio individualaus įvertinimo nei Įstatymo 5 straipsnyje, nei 140⁸ straipsnyje. Vietoj to iš esmės nustatyta, kad visų prieglobsčio prašytojų, kuriems taikytina Įstatymo 76 straipsnio 4 dalis arba 77 straipsnio 1 dalis, judėjimo laisvė yra ribojama, išskyrus tuos atvejus, kai nustatomos aplinkybės, dėl kurių judėjimo laisvė neturėtų būti ribojama. Nutarime pakankamai aiškiai suformuluotos taisyklės, kad „norma“ yra laisvės nevaržymas, o nukrypti nuo šios „normos“ leidžiama tik įvertinus individualią asmens padėtį. Tuo tarpu Projekte siūloma nustatyti, kad „norma“ yra laisvės suvaržymas, o individualios asmens padėties įvertinimas aktualus tik siekiant nukrypti nuo šios „normos“. Be to, Projektu iš esmės siūloma individualiai vertinti asmens pažeidžiamumą, tačiau ne laisvės suvaržymo būtinumą ir proporcingumą, nors būtent to reikalauja Nutarimas.

Galiausiai, Nutarime pabrėžiama pareiga institucijoms, sprendžiančioms dėl asmens laisvės ribojimo pobūdžio, kiekvienu atveju įvertinti galimybę taikyti mažiau asmens laisvę varžančias alternatyvias priemones. Vis dėlto, įvertinus Projektu siūlomus 5 ir 140⁸ straipsnių pakeitimus, konstatuotina, kad siūlomas reglamentavimas nenumato nei pareigos, nei galimybės institucijoms taikyti alternatyvias priemones, kurios varžytų asmens laisvę mažiau, lyginant su apgyvendinamu nesuteikiant teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos

Sveikintina, kad Projektu siūloma Įstatymo 140⁸ str. 4 d. numatyti teisę asmeniui, kuris nėra prieglobsčio prašytojai, ginčyti sprendimą apgyvendinti jį nesuteikiant teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje teisme. Tačiau pažymime, kad, skirtingai negu prieglobsčio prašytojų atveju, tokiems asmenims nėra numatyta teisė naudotis valstybės garantuojama teisine pagalba. Siekiant įgyvendinti Nutarimą ir užtikrinti, kad apskundimo teisė nėra vien deklaratyvi ir kad žmonės turi realią galimybę ją pasinaudoti, siūlome papildyti Įstatymo 3 str. 5 d. 2 p., numatant tokiems asmenims teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skundžiant Įstatymo 140⁸ str. 4 d. nurodytą sprendimą.

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, raginame įvertinti pateiktas pastabas.

Su pagarba

Viktor Ostrovnoj
Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Prieglobsčio ir migracijos programos vadovas